

Renovering av sydvästra porten på Ismanstorps fornborg

Antikvarisk kontroll 2014

RAÄ 30:1, Ismantorps fornborg 2:1, Långlöts socken i Borgholms kommun

Kenneth Alexandersson

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2015:5

Renovering av sydvästra porten på Ismantorps fornborg

Antikvarisk kontroll 2014

RAÄ 30:1, Ismantorps fornborg 2:1, Långlöts socken i Borgholms kommun.

Författare	Kenneth Alexandersson
Copyright	Kalmar läns museum
Redaktion	Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

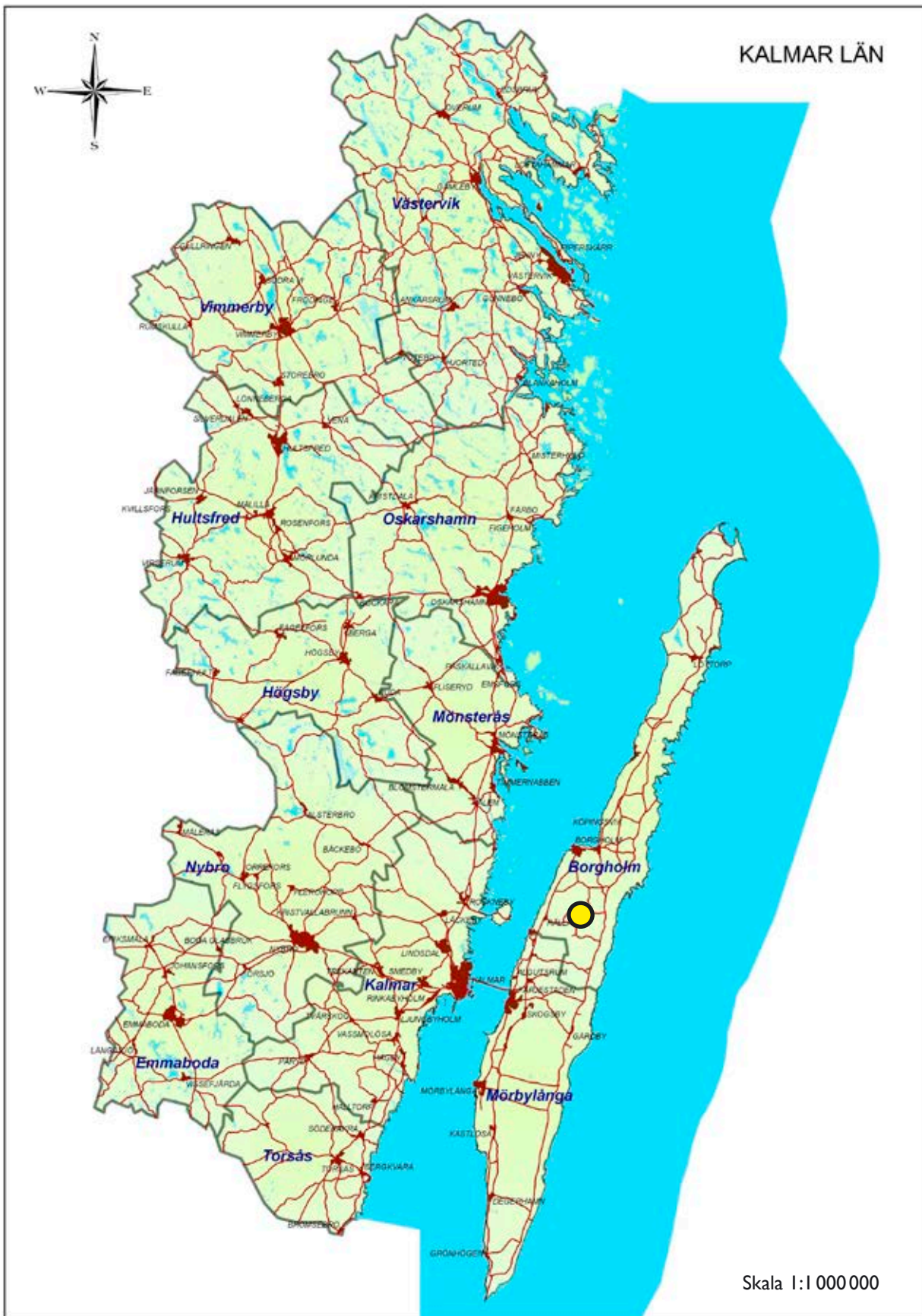
Keywords: Ismanstorps fornborg, Iron Age, Öland, wall restoration

Kalmar County Museum documented the restoration of the south west gate of the Ismanstorps ancient ringfort. The renovation was carried out in November-February 2014/2015. A documentation of the damage

before the restoration was carried out in late October. The actual restoration was carried out during two days in November. The documentation after the completion of the restoration was done in in late February 2015.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Genomförande och resultat	11
Inledande dokumentation	11
Renoveringen.....	11
Åtgärdsförslag.....	13
Referenser	15
Tekniska och administrativa uppgifter	17

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerat.

Sammanfattning

Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum fick i uppdrag att övervaka och dokumentera renoveringen av den sydvästra porten till Ismanstorps fornborg. Renoveringen utfördes under november-februari 2014/2015. Dokumentation av skadan inför renoveringen

genomfördes i slutet av oktober. Själva renoveringsarbetet utfördes under två dagar i november och det färdiga arbetet dokumenterades i slutet på februari 2015. Stenarbetet i samband med renoveringen utfördes av Ölands stenteknik i Mörbylånga.

Inledning

Med anledning av att det blivit sättningar i muren i anslutning till den sydvästra ingången på Ismanstorps fornborg beslutade Riksantikvarieämbetet att det var nödvändigt att renovera ingången. Sättningarna i muren var omfattan-

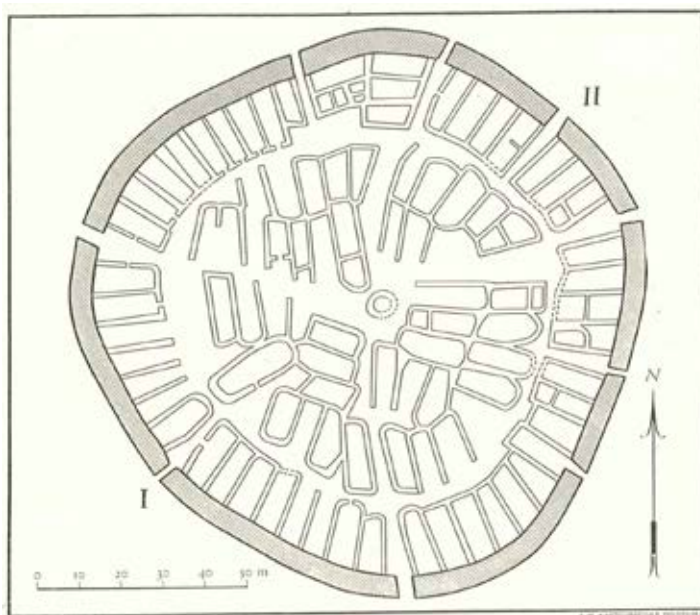
de och det förelåg en uppenbar risk att muren skulle rasa in i och i värsta fall åsamka personskador. Vid renoveringen skulle ingången återställas i hållbart skick utan att konstruktionsdetaljer gick förlorade.

Topografi och fornlämningsmiljö

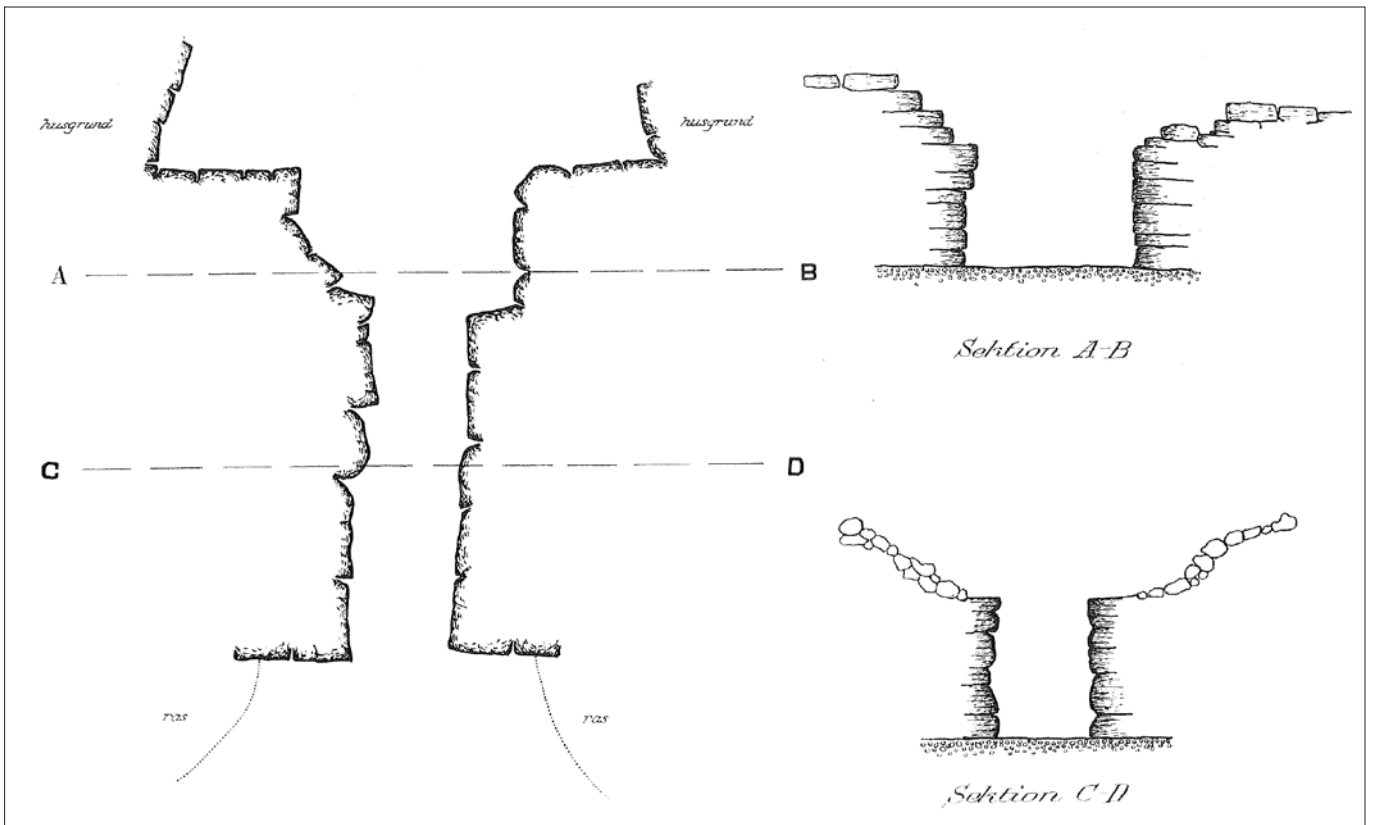
Ismanstorps fornborg ligger centralt placerad i Mittlandsskogen och är Ölands bäst bevarade fornborg med ett 100-tal invändiga husgrunder. Borgen har ursprungligen haft nio ingångar, varav fyra större huvudingångar (fig 1). Två av portarna undersöktes och frilades på 1920-talet av Mårten Stenberger. Vid undersökningen konstaterade han att ingångarna hade en likartad konstruktion, bl.a. med en avtrappning på insidan. Det är oklart i vilken omfattning portarna restaurerades i samband med undersökningen. Vid samma tillfälle undersökte Stenberger även några av de husgrunder som ligger i den södra delen av borgen. Det enda fynd som framkom vid undersökningen var flathuggen senneolitisk pilspets. Han konstaterade också att det saknades kulturlager som skulle kunna

visa på en längre eller kortare bosättning inne i borgen (Stenberger 1933:236ff).

Under senare år har genomförts en rad mindre undersökningar och uppmätningar av inom projektet *Vägar till Midgård*. I samband med detta har det genomförts metalldetekteringar och mindre undersökningar både inne i och utanför borgen. Vid undersökningarna framkom en fragmentarisk järnfibula, en lansspets och en pilspets med triangulärt tvärsnitt. En typologisk datering i kombination med de ¹⁴C-dateringar som finns från borgen visar på en huvudsaklig brukningsperiod till 300–600 e.Kr. (Andrén 2013:71ff). Den sparsamma förekomsten av fynd och spår efter aktiviteter inne i borgens gör borgens funktion svårtolkad.

Figur 1. Mårten Stenbergers plan över Ismanstorps fornborg. På illustrationen har den nu restaurerade porten nummer I (Stenberger 1933:236).

Figur 2. Stenbergers uppteckning av porten då den undersöktes 1925 (Stenberger 1933:239).

Genomförande och resultat

Inledande dokumentation

Inför renoveringen genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en besiktning och dokumentation av den sydvästra porten och muren i anslutning till denna. Vid dokumentationen konstaterades att de konstruktionsdetaljer som dokumenterades av Stenberger 1925, fortfarande var synliga. Vid besiktningen gjordes en fotodokumentation av skadorna på muren.

Efter den inledande dokumentationen av porten var personal från *Ölands Stenteknik* på plats och instruerades om riktlinjerna för renoveringen, bl.a. poängterades att konstruktionsdetaljer i portens uppbyggnad inte fick förvanskas. Intentionen var att, i möjligaste mån, få porten i samma skick som då Mårten Stenberger dokumenterade den 1925 (fig. 2).

Vid dokumentationen före renoveringen noterades sprickor i muren, vilka visade på sättningar i muren närmast gången. Sättningarna hade fått mur och murkärna att röra sig i riktning mot ingången, vilket gjort att de tydliga sprickorna uppstått. Rörelserna var omfattande och muren hade rört sig över åtminstone en 4–5 meter lång sträcka (fig. 3). Tydligast var sprickorna på den sida av muren som vände sig in mot borgen. Vid den sydvästra porten var det den östra kanten av den kallmurade ingången som riskerade att rasa in i gången (fig. 4).

Vid den inledande dokumentationen konstateras också att det murhorn som låg inåt borgen saknade underliggande stöd. Detta fick

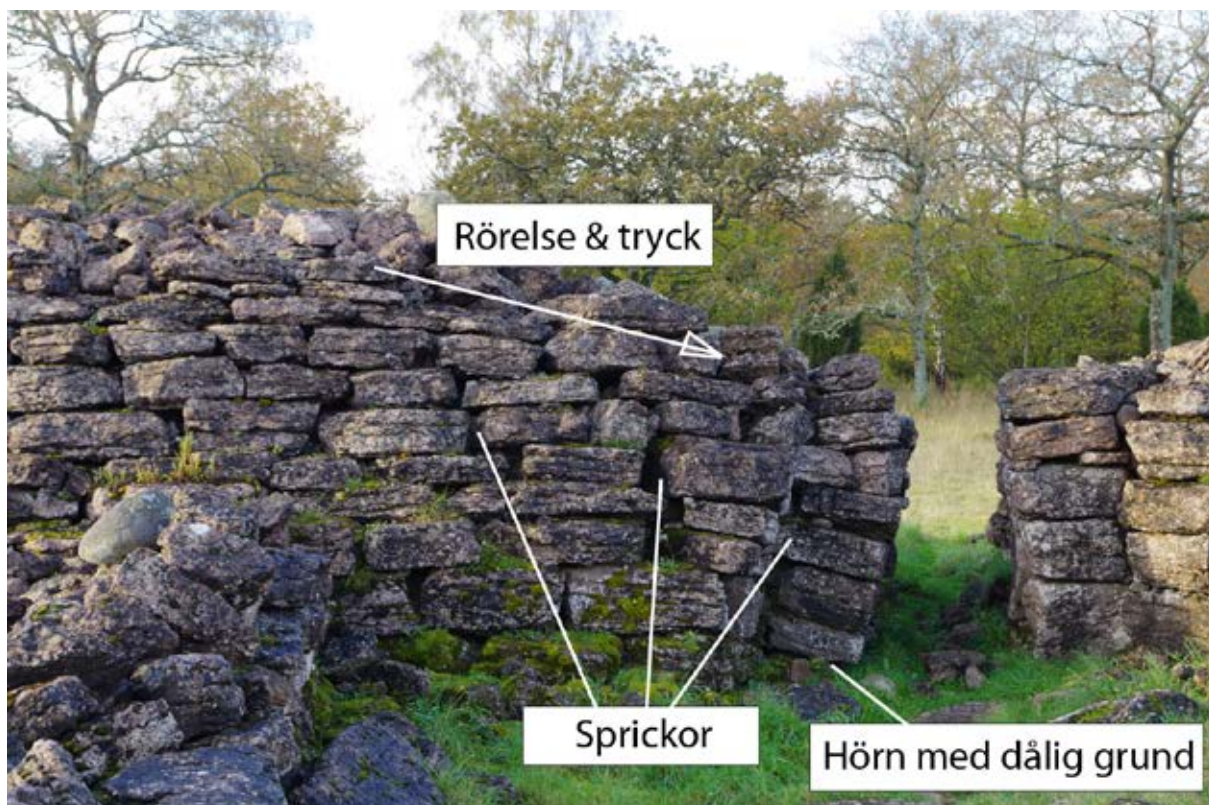
stenarna i den kallmurade ingången att tippa framåt av trycket från mur och murkärna (fig. 3). Vid besiktningen konstaterades därför att det skulle bli nödvändigt att plocka bort delar av murkärnan i samband med renoveringen.

Renoveringen

Vid renoveringen användes handkraft för de mindre stenarna och en mobil lastbilskran med lyftstroppar för de större. Inför renoveringen befarades att murkärnan skulle bestå av större runda istransporterade gråstensblock och att man skulle vara tvungen att borra fast lyftögglor i samband med renoveringen. Detta visade sig dock inte vara fallet. Andelen gråsten i materialet var relativt liten och stenarna i murkärnan var förhållande små.

Att muren var instabil visade sig när man lyfte de översta stenarna vid renoveringen, då detta fick muren att rasa in i gången. Innan de stora stenarna som utgjorde gångens kallmurning lyftes på plats plockades delar av murkärnan bort. Vid återuppförandet av portens kallmurning användes i största möjliga mån de ursprungliga stenarna för att inte förändra synintrycket. Att det inte gick att använda samtliga ursprungliga stenar berodde på att muren rasat när de översta stenarna lyftes bort och en del av stenarna var kraftigt vittrade. Vid restaureringen gjordes även en bättre grundläggning för det instabila murhornet (fig. 3).

Då murkärnan plockades och kallmurning-

Figur 3. Den sydvästra portalen med sprickor och dåligt grundat hörn markerat. Pil visar murkärnans rörelseriktning.

Figur 4. Bilden visar att den största sättningen hade skett i den del av ingången som vette inåt borgen.

Figur 5. Den färdiga porten efter restaurering.

en byggdes upp gjordes detta på ett sådant sätt att trycket på den kallmurade ingången skulle minska. Förhoppningsvis innebära detta att problemet inte återuppstår (fig 5).

Åtgärdsförslag

Vid besiktningen konstaterades att det fanns antydning till sättningar även på den motsatta

sidan av den sydvästra ingången. Skadorna var långt ifrån lika akuta. Det gick inte att se om rörelsen skett nyligen eller för länge sedan. Inför framtiden bör man dock hålla koll på denna del av muren så att sättningarna inte ökar.

Referenser

Andrén, A. *Tracing Old Norse Cosmology: The world tree, middle earth, and the sun in archaeological perspectives*. Vagar till Midgård 16. Lund.

Stenberger, M. 1933. Öland under äldre järnåldern: en bebyggelsehistorisk undersökning. Diss. Uppsala.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 435-6316-13

Kalmar läns museums dnr: 39-419-13

Projektnummer KLM: 14_32

Uppdragsgivare: Riksantikvarieämbetet

Landskap: Öland

Kommun: Borgholm

Socken: Långlöt

Fastighet: Ismantorps fornborg 2:1

Fornlämningsnr: RAÄ 30:1

Ekonomisk karta: 4H 8a Ismanstorp

X koordinat: koordinat (6290249)

Y koordinat: koordinat (600466)

Latitud: N 56° 44' 43.41"

Longitud: E 16° 38' 33.77"

M ö h: 25 m ö.h.

Fältarbetstid: 2014.10.16–2015.02.

Antal arbetsdagar: Renovering 2 dagar, dokumentation 14 tim

Maskintid: 16 timmar

Personal: Kenneth Alexandersson samt personal från Ölands Stenteknik

Foto, Du nr: Du 244

Tidsålder: Äldre järnålder

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se